

**Nacionālo un reģionālo politikas plānošanas dokumentu
sociālās iekļaušanas un sociālo pakalpojumu
cilvēkiem ar invaliditāti jomā sasaistes ar ANO Konvenciju par
personu ar invaliditāti tiesībām analīze.**

Projekta „Biedrības „Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi” administratīvās kapacitātes stiprināšana līdzdalības veicināšanai lēmumu pieņemšanā sociālās iekļaušanas jomā”. (Līguma identif. nr. 1DP/1.5.2.2.2./10/APIA/SIF/021/18) ietvaros

Autors : Inga Šķestere

Rīgā, 2011.g. janvārī

Šis materiāls „Nacionālo un reģionālo politikas plānošanas dokumentu sociālās iekļaušanas un sociālo pakalpojumu cilvēkiem ar invaliditāti jomā sasaistes ar ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām analīze” ir veidots ar Eiropas Savienības Eiropas Sociālā fonda finansiālu atbalstu. Par materiāla „Nacionālo un reģionālo politikas plānošanas dokumentu sociālās iekļaušanas un sociālo pakalpojumu cilvēkiem ar invaliditāti jomā sasaistes ar ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām analīze” saturu atbild biedrība „Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi”.

93% no Projekta finansē Eiropas Savienība ar Eiropas Sociālā fonda starpniecību. Apakšaktivitāti administrē Valsts kanceleja sadarbībā ar Sabiedrības integrācijas fondu.

Ievads

ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām ir saistošs starptautisks Cilvēktiesību dokuments. Konvencija stājās spēkā 2008. gada maijā. Latvija Konvenciju parakstīja 2008. g. 18. jūlijā kā pēdējā no ES dalībvalstīm un ratificēja 2010. g. 1. martā, fakultatīvo protokolu parakstīja 2010. g. 22. janvārī, ratificēja 2010. g. 31. augustā.

Saskaņā ar konvenciju, katrai dalībvalstij ir jānosaka pasākumi, kas pakāpeniski īstenotu personu ar invaliditāti ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības, šim mērķim maksimāli izmantojot pieejamo resursu iespējas.

Latvijā, lai noteiktu nepieciešamo pasākumu kopumu, ir izstrādāts Pasākumu plāns Konvencijas īstenošanai 2010.-2012.gadam. Tas aptver aktivitātes, kas galvenokārt neprasa papildus līdzekļus no valsts un pašvaldību budžetiem, līdz ar to arī ietekmes iespējas uz cilvēku ar invaliditāti situācijas uzlabošanu ir ierobežotas. Tāpat LM ir uzsākusi darbu pie Pamatnostādņu Konvencijas īstenošanai 2013.-2019.gadam projekta izstrādes.

Saskaņā likumu „Par Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām”, kas ir spēkā no 2010. gada 17.februāra, konvencijas ieviešanu koordinē LM, bet tās īstenošanu pārrauga Tiesībsarga birojs. Konvencija paredz arī pilsoniskās sabiedrības un jo īpaši personu ar invaliditāti un to pārstāvošo organizāciju iesaistīšanos un piedalīšanos konvencijas īstenošanas pārraudzības procesā. Nevalstiskās organizācijas tiek iesaistītas Pamatnostādņu izstrādē Konvencijas īstenošanai, bet īstenošanas pārraudzības procesā, par kuru ir atbildīgs Tiesībsarga birojs, nevalstiskās organizācijas līdz šim nav tikušas iesaistītas vai arī pārraudzības process vēl nav uzsākts.

Turpmāk tekstā tiek analizēta nacionālā un reģionālā līmeņa plānošanas dokumentu sasaite ar katru no ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām pantiem.

Tekstā tiek izmantots termins „personas ar invaliditāti”, jo tas ir Konvencijā izmantotais termins. Tā kā plānošanas dokumentos šāds termins nav sastopams, tad termini „cilvēks ar invaliditāti” un „Cilvēks ar funkcionāliem traucējumiem” tekstā ir mainīts uz „personu ar invaliditāti” un „personu ar funkcionāliem traucējumiem”, lai Konvencijas un plānošanas dokumentu teksti būtu savstarpēji salīdzināmi.

Plānošanas dokumentu sasaite ar ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām.

1. pants. Mērķis	Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti
Šās konvencijas mērķis ir veicināt, aizsargāt un nodrošināt to, lai visas personas ar invaliditāti varētu pilnībā un vienlīdzīgi izmantot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības, un	„Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam” uzsver, ka saskaņā ar ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām, valstij ir jāveic atbilstoši pasākumi, lai personas ar funkcionāliem traucējumiem varētu dzīvot neatkarīgi un pilnvērtīgi, vienlīdzīgi ar citiem realizējot

<p>veicināt tām piemītošās cieņas ievērošanu. Pie personām ar invaliditāti pieder personas, kurām ir ilgstoši fiziski, garīgi, intelektuāli vai maņu traucējumi, kas mijiedarbībā ar dažādiem šķēršļiem var apgrūtināt to pilnvērtīgu un efektīvu līdzdalību sabiedrības dzīvē vienlīdzīgi ar citiem.</p>	<p>sevi visās dzīves jomās. Līdz ar to Stratēģijā ir tieši ietverts ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām mērķis, kaut arī tas ir definēts pārformulētā veidā. Citi nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti ANO Konvencijas mērķi tieši nav iekļāvuši.</p> <p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Izstrādāto reģionālo sociālo pakalpojumu attīstību programmu mērķi ir tikai daļēji vērsti uz ANO Konvencijas mērķa iedzīvināšanu. Reģionālajās programmās kā mērķis tiek uzsvērtas personu patstāvīgas funkcionēšanas veicināšana, sociālo problēmu mazināšana vai sociālo pakalpojumu pilnveidošana. Būtiska ir atšķirība kā tiek definētas personas ar invaliditāti reģionālajos plānošanas dokumentos. Personas ar funkcionāliem traucējumiem – personas, kurām ir slimības, traumas vai iedzimta defekta izraisīti fiziska vai garīga rakstura traucējumi, kas ierobežo personas spējas patstāvīgi strādāt, veikt pašaprūpi un apgrūtina personas iekļaušanos sabiedriskās dzīves norisēs. (Zemgales un Vidzemes sociālo pakalpojumu attīstības programmas). Netiek atzīta mijiedarbības ar dažādiem šķēršļiem ietekme uz funkcionālo traucējumu padziļināšanu.</p>
---	--

Secinājums: „Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam” ir tieši ietverts ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām mērķis, kaut arī tas ir definēts pārformulētā veidā. Savukārt reģionālā līmeņa plānošanas dokumentu mērķi ir tikai daļēji vērsti uz ANO Konvencijas mērķa iedzīvināšanu. Būtiska atšķirība ir izpratnē par to, kā tiek definētas personas ar invaliditāti (jeb funkcionāliem traucējumiem). Latvijas normatīvajos un plānošanas dokumentos personas ar funkcionāliem traucējumiem – personas, kurām ir slimības, traumas vai iedzimta defekta izraisīti fiziska vai garīga rakstura traucējumi, kas ierobežo personas spējas patstāvīgi strādāt, veikt pašaprūpi un apgrūtina personas iekļaušanos sabiedriskās dzīves norisēs. Savukārt ANO Konvencija uzsver - pie personām ar invaliditāti pieder personas, kurām ir ilgstoši fiziski, garīgi, intelektuāli vai maņu traucējumi, kas *mijiedarbībā ar dažādiem šķēršļiem* var apgrūtināt to pilnvērtīgu un efektīvu līdzdalību sabiedrības dzīvē vienlīdzīgi ar citiem.

<p>5. pants. Vienlīdzība un diskriminācijas aizliegums</p> <p>1. Dalībvalstis atzīst, ka visi cilvēki ir vienlīdzīgi likuma priekšā un saskaņā ar to un ka visiem cilvēkiem bez jebkādas diskriminācijas ir</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam kā viens no stratēģiskiem principiem ir atzīmēta tolerance, kas paredz visu veidu sociālās atstumtības un diskriminācijas mazināšanu. „Darba tīrgus pieejamība un diskriminācijas mazināšana – jānodrošina pilnvērtīga</p>
--	--

<p>tiesības uz vienādu likuma aizsardzību un uz likumā paredzēto priekšrocību vienādu izmantošanu.</p> <p>2. Dalībvalstis aizliedz jebkādu diskrimināciju invaliditātes dēļ un garantē personām ar invaliditāti vienlīdzīgu un efektīvu tiesisko aizsardzību pret diskrimināciju jebkāda iemesla dēļ.</p> <p>3. Lai veicinātu vienlīdzību un likvidētu diskrimināciju, dalībvalstis veic visus atbilstošos pasākumus, lai nodrošinātu, ka tiek veikti saprātīgi pielāgojumi.</p> <p>4. Īpašos pasākumus, kas ir nepieciešami, lai paātrinātu vai sasniegtu personu ar invaliditāti faktiski vienlīdzību, neuzskata par diskrimināciju šīs konvencijas nozīmē.</p>	<p>Latvijas cilvēkkapitāla izmantošana, samazinot visu veidu diskrimināciju darba tirgū – arī diskrimināciju pret personām ar funkcionāliem traucējumiem.”. nacionālais attīstības plāns ietver sadaļu: „Droša, pilsoniska un saliedēta sabiedrība, kurā uzsvērts, ka Latvijas valsts drošība ir tās vērtību un pamatinteresu, tai skaitā cilvēku tiesību aizsargātība un nodrošinātība. Tomēr vienlīdzība un diskriminācijas aizliegums nav minēts un diskriminācijas aizliegums invaliditātes dēļ nav iekļauts.</p> <p>„Informatīvā ziņojumā par nacionālā sociālās iekļaušanas plāna 2008-2010.gadam īstenošanas gaitu”, analizējot sociāli ekonomisko situāciju Latvijā netiek akcentēta personu ar invaliditāti nevienlīdzība un netiek atzīti diskriminācijas fakti. Šai dokumentā personas ar funkcionāliem traucējumiem tiek atzīti tikai kā nabadzības riskam pakļauta grupa. Arī citos plānošanas dokumentos nav iekļauta vienlīdzības veicināšana un diskriminācijas novēršana.</p> <p>Nevienā no plānošanas dokumentiem nav minēti saprātīgi pielāgojumi, lai veicinātu personu ar invaliditāti vienlīdzību un mazinātu diskrimināciju.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p>
	<p>Vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma jautājumus neaplūko.</p>

Secinājums: Latvijas ilgtermiņa attīstības stratēģija līdz 2030.gadam ir vienīgais plānošanas dokuments, kurā ir ietverta diskriminācijas mazināšana, tomēr turpmākajā tekstā diskriminācijas mazināšana tiek saistīta tikai ar darba tirgu un nodarbinātību, bet netiek skatītas citas jomas. Nevienā no plānošanas dokumentiem nav minēti saprātīgi pielāgojumi, lai veicinātu personu ar invaliditāti vienlīdzību un mazinātu diskrimināciju.

<p>6. pants. Sievietes ar invaliditāti</p> <p>1. Dalībvalstis atzīst, ka sievietes un meitenes ar invaliditāti tiek pakļautas dažādu veidu diskriminācijai, un saistībā ar to veic pasākumus, lai nodrošinātu, ka viņas pilnībā un vienlīdzīgi izmanto visas cilvēktiesības un pamatbrīvības.</p> <p>2. Dalībvalstis veic visus atbilstošos pasākumus, lai nodrošinātu sieviešu pilnvērtīgu attīstību, stāvokļa uzlabošanu un tiesību un iespēju paplašināšanu, lai viņām garantētu šajā konvencijā noteikto cilvēktiesību un pamatbrīvību</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Sievietes ar invaliditāti netiek izdalītas kā atsevišķa mērķa grupa, cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem tiek uzlūkoti kā viena, homogēna grupa. Netiek atzīts, ka sievietes ar invaliditāti tiek vairāk pakļautas diskriminācijai.</p> <p>Līdz ar to netiek plānoti pasākumi īpaši sievietēm ar invaliditāti, lai nodrošinātu viņu iespējas pilnībā izmantot visas pamattiesības.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p>
	<p>Sievietes ar invaliditāti kā mērķa grupa netiek izdalīta nevienā no reģionālajiem sociālo pakalpojumu attīstības plāniem vai citiem reģionālā līmeņa plānošanas dokumentiem. Līdz ar to nav plānoti nekādi pakalpojumi</p>

Īstenošanu un izmantošanu.	tieši šai mērķa grupai.
----------------------------	-------------------------

Secinājums: Nevienā no plānošanas dokumentiem sievietes ar invaliditāti netiek izdalītas kā atsevišķa mērķa grupa. Nav apzināti sieviešu ar invaliditāti diskriminācijas fakti un netiek plānoti īpaši pasākumi sieviešu ar invaliditāti diskriminācijas mazināšanai vai novēršanai.

<p>7. pants. Bērni ar invaliditāti</p> <p>1. Dalībvalstis veic visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka bērni ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem bērniem pilnībā izmanto visas cilvēktiesības un pamatbrīvības.</p> <p>2. Visos lēmumos, kas attiecas uz bērniem ar invaliditāti, galvenajam apsvērumam jābūt bērna vislabākajām interesēm.</p> <p>3. Dalībvalstis nodrošina, ka bērniem ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem bērniem ir tiesības brīvi paust savu viedokli par visiem ar viņiem saistītajiem jautājumiem, viņu uzskatus pienācīgi ņemot vērā atbilstoši viņu vecumam un briedumam, un atbilstoši viņu invaliditātei un vecumam saņemt palīdzību šo tiesību īstenošanai.</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>„Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam” uzsver, ka bērni ar funkcionāliem traucējumiem pārsvarā tiek izglītoti no parējās vides nošķirtās internātskolās, un viņu iespējas iegūt nepieciešamas prasmes sekmīgai patstāvīgai dzīvei ir ierobežotas. Stratēģijai akcentējot pirmsskolas izglītības pieejamības nozīmību, bērni ar invaliditāti netiek minēti kā mērķa grupa, kurai šī pakalpojuma pieejamība būtu jānodrošina.</p> <p>NAP kā risināmo uzdevumu definē: nodrošināt personām ar speciālām vajadzībām izglītības pieejamību visos tās veidos un pakāpēs. Eventuāli te ir ietverti arī bērni ar invaliditāti, bet tas ir vienīgais aspekts, kuru akcentē NAP attiecībā uz bērniem ar invaliditāti. Jo arī sadaļā „Atbalsts ģimenēm ar bērniem un dzimstības veicināšana” ir minēta tikai nepietiekama bērnu un jauniešu ar invaliditāti integrācija izglītības sistēmā un pārējās dzīves jomas uz bērniem ar invaliditāti un ģimenēm netiek attiecinātas.</p> <p>„Rīcības plānā invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005-2015 gadam” plānotie pasākumi bērniem ar invaliditāti ir tikai pabalstu apmēru pārskatīšana.</p> <p>Arī „Ziņojums par nacionālo sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas stratēģiju 2008.-2010.gadam.” kā pasākumus, kas attiecas uz bērniem ar invaliditāti atzīmē tikai pabalstus.</p> <p>„Programmā sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstībai personām ar garīga rakstura traucējumiem 2009 – 2013 gadam”, bērni ar garīga rakstura traucējumiem nav iekļauti, līdz ar to šai programmā netiek plānoti sociālās rehabilitācijas pakalpojumi bērniem ar garīga rakstura traucējumiem.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Reģionālajos sociālo pakalpojumu plānos bērni ar invaliditāti tiek akcentēti kā atsevišķa mērķa grupa un kā mērķa grupa, kurai būtu nepieciešams attīstīt sociālos pakalpojumus. Tomēr plānojot iespējamus un vēlamus pakalpojumus galvenais uzsvars tiek likts uz pakalpojumiem, kas ir nošķirti no vienaudžiem, kuriem nav funkcionālu traucējumu. Rīgas plānošanas reģionā kā iespējami pakalpojumi bērniem ar invaliditāti tiek ieteikta</p>

	aprūpe mājās, kas pēc būtības ir sociāli izolējoši pakalpojums, kas nedod iespējas atrasties vienaudžu vidē un nedod iespēju izmantot visas tās iespējas, kas ir pārējiem bērniem, kuriem nav funkcionāli traucējumi.
--	---

Secinājums: Bērnu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanai visa veida plānošanas dokumentos ir pievērsta tikai neliela uzmanība un galvenokārt attiecībā uz izglītības ieguves iespējām. Nevienā no plānošanas dokumentiem netiek atzīts, ka bērniem ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem bērniem ir tiesības brīvi paust savu viedokli par visiem ar viņiem saistītajiem jautājumiem. Reģionālā līmenī plānojot bērniem ar invaliditāti aprūpes mājās pakalpojumu, ir paredzama pastiprināta bērnu ar invaliditāti de-socializācija un apgrūtināts vienlīdzīgu iespēju nodrošinājums.

<p>8. pants. Izpratnes veidošana</p> <p>1. Dalībvalstis apņemas veikt tūlītējus, efektīvus un atbilstošus pasākumus:</p> <p>a) lai visā sabiedrībā, tostarp ģimenes līmenī, veidotu izpratni par personām ar invaliditāti un veicinātu personu ar invaliditāti tiesību un cieņas ievērošanu;</p> <p>b) lai visās dzīves jomās apkarotu stereotipus, aizspriedumus un negatīvu praksi attiecībā pret personām ar invaliditāti, tostarp tos, kas saistīti ar dzimumu un vecumu;</p> <p>c) lai informētu par personu ar invaliditāti spējām un veikto ieguldījumu.</p> <p>Šai nolūkā veicamie pasākumi ietver:</p> <p>a) efektīvu sabiedrības izpratnes kampaņu ierosināšanu un īstenošanu, lai:</p> <p>i) audzinātu atsaucību attiecībā pret personu ar invaliditāti tiesībām,</p> <p>ii) veicinātu pozitīvus priekšstatus un lielāku sociālo izpratni par personām ar invaliditāti,</p> <p>iii) veicinātu personu ar invaliditāti prasmju, labo īpašību un spēju, kā arī viņu ieguldījumu darba vietā un darba tirgū atzīšanu;</p> <p>b) cieņpilnas attieksmes veicināšanu pret personu ar invaliditāti tiesībām visos izglītības sistēmas līmeņos, tostarp visiem bērniem no mazotnes;</p> <p>c) masu informācijas līdzekļu</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam: „Izglītošana par sociālo dažādību. Rīkojot seminārus un kursus, ir jāvairo sabiedrības informētība par sociālo dažādību. Ļoti būtiski ir izglītēt valsts pārvaldē strādājošos, īpaši augstākā un vidējā līmeņa vadītājus, kā arī darbiniekus, kuri strādā tiešā saskarsmē ar klientiem, par dažādu sociālo grupu esamību, situācijām un vajadzībām.” Citos plānošanas dokumentos izpratnes veicināšana nav ietverta.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Nevienā no reģionālajiem plānošanas dokumentiem nav ietverta izpratnes veicināšana par personām ar invaliditāti un nav plānoti nekādi pasākumi vai kampaņas lai situāciju uzlabotu un mazinātu sabiedrībā valdošos stereotipus un aizspriedumus.</p>

<p>mudināšanu attēlot personas ar invaliditāti atbilstoši šīs konvencijas mērķim;</p> <p>d) izglītojošo mācību programmu izstrādes veicināšanu par personām ar invaliditāti un to tiesībām.</p>	
---	--

Secinājums: Izpratnes veidošanas jautājuma nozīmība ir atzīta tikai „Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam”, citos plānošanas dokumentos ne nacionālā, ne reģionālā līmenī šim jautājuma netiek pievērsta uzmanība un tā nozīmība netiek atzīta. Nepietiekami pievērsta uzmanība izpratnes veicināšanai tieši atspoguļojas pastāvošajā zemajā sabiedrības izpratnes līmenī par personu ar invaliditāti pamattiesībām, pamatbrīvībām un cieņpilnu attieksmi. Arī masu mēdijos cilvēki ar invaliditāti bieži tiek atspoguļoti kā labdarības objekti un netiek akcentēti cilvēktiesību jautājumi.

<p>9. pants. Pieejamība</p> <p>Lai personas ar invaliditāti varētu dzīvot neatkarīgi un pilnvērtīgi piedalīties visās dzīves jomās, dalībvalstis veic atbilstošus pasākumus, lai vienlīdzīgi ar citiem nodrošinātu personām ar invaliditāti pieeju fiziskajai videi, transportam, informācijai un sakariem, tostarp informācijas un sakaru tehnoloģijām un sistēmām, un citiem objektiem un pakalpojumiem, kas ir atvērti vai ko sniedz sabiedrībai gan pilsētās, gan lauku rajonos. (pants citēts daļēji).</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p>
	<p>Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam: „valstij jāveic pasākumi, lai mazinātu un likvidētu pieejamību traucējošo šķēršļu un barjeru sekas uz ceļiem, transportā, kā arī citos iekštelpu un āra objektos”.</p> <p>NAP pieejamības jautājumus skata tikai izglītības vides infrastruktūras nodrošinājuma kontekstā.</p> <p>„Rīcības plānā invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005-2015 gadam” akcentē tikai tehnisko palīgīdzekļu apjoma palielināšanas nepieciešamību, kā arī dažādojot to veidus un uzlabojot kvalitāti.</p> <p>Savukārt „Ziņojums par nacionālo sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas stratēģiju 2008.-2010.gadam.” norāda, ka stratēģijā ir iekļauta tikai vides pieejamības nodrošināšana 15 vispārīgākajiem skolām.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Rīgas plānošanas reģions analizē vides pieejamību sociālajos dienestos, norādot uz neapmierinošo situāciju, bet nav plānoti pakalpojumu attīstības procesā integrēti pasākumi situācijas uzlabošanai.</p> <p>Zemgales plānošanas reģions definē programmas uzdevumu: nodrošināt visu sociālo pakalpojumu sniedzēju infrastruktūras pieejamību personām ar kustību traucējumiem. Tomēr turpmāk programma neparedz īpašus pasākumus šī uzdevuma īstenošanai.</p> <p>Latgales plānošanas reģiona pakalpojumu programmā kā mērķis ir definēta uzlabota vides pieejamība.</p> <p>Kurzemes un Vidzemes reģioni vides pieejamībai nepievērš uzmanību.</p>

Secinājums: Pilnīga vides pieejamība ir iekļauta tikai „Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam”. Pārējos Nacionālā līmeņa plānošanas dokumentos ir ietverta tikai kāda atsevišķa vide, kurā plānota vides pieejamības uzlabošana un galvenokārt tā ir izglītības vide. Ja vides pieejamība tiek nodrošināta tikai piemēram, izglītības vidē, tas vienalga nenodrošina personām ar invaliditāti iespēju līdzvērtīgi piedalīties visās dzīves jomās.

Kaut arī vairumā reģionālo sociālo pakalpojumu attīstības programmās vides pieejamība ir akcentēta kā uzlabojams aspekts un tiek atzīts ka nav pieejami pat sociālie dienesti, nemaz nerunājot par citām sabiedriskām ēkām, tomēr reāli pasākumi šīs situācijas labošanai netiek plānoti nevienā ne reģioniem.

10. pants. Tiesības uz dzīvību Dalībvalstis atkārtoti apstiprina, ka katram cilvēkam ir tiesības uz dzīvību, un veic visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka personas ar invaliditāti tās efektīvi īsteno vienlīdzīgi ar citiem.	Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti
	Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.
	Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti
	Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.

Secinājums: Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos. Jautājuma būtu jāparādās vismaz ilgtermiņa un vidēja termiņa plānošanas dokumentos.

11. pants. Riska situācijas un ārkārtas humānās situācijas Dalībvalstis saskaņā ar saviem pienākumiem, ko paredz starptautiskie tiesību akti, tostarp starptautiskie tiesību akti humāno tiesību un cilvēktiesību jomā, veic visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu personu ar invaliditāti aizsardzību un drošību riska situācijās, tostarp bruņotu konfliktu laikā, ārkārtas humānās situācijās un dabas katastrofu gadījumos.	Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti
	Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.
	Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti
	Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.

Secinājums: Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos. Arī nacionālā līmeņa plānošanas dokumentos nav pievērsta uzmanība personu ar invaliditāti aizsardzībai un drošībai iespējamu riska situāciju, piemēram dabas katastrofu gadījumos.

12. pants. Vienlīdzīga tiesībspējas atzīšana 1. Dalībvalstis atkārtoti apstiprina, ka personām ar invaliditāti visur ir tiesības uz viņu tiesībspējas atzīšanu.	Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti
	Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.

<p>2. Dalībvalstis atzīst, ka personām ar invaliditāti līdzvērtīgi ar citiem ir rīcībspēja visās dzīves jomās.</p> <p>3. Dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus, lai personām ar invaliditāti nodrošinātu tā atbalsta pieejamību, kas tām varētu būt nepieciešams, īstenojot savu rīcībspēju. (pants citēts daļēji)</p>	
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos un nav attiecināms uz šī līmeņa plānošanas dokumentiem.</p>

Secinājums: Jautājums būtu attiecināms uz ilgtermiņa plānošanas dokumentu. Jautājums ir ļoti aktuāls Latvijas situācijā, kur personai ar invaliditāti ir tikai divas izvēles – vai nu pilna rīcībspēja, vai arī rīcībspēja tiek pilnībā atņemta.

<p>13. pants. Tiesas pieejamība</p> <p>1. Dalībvalstis nodrošina efektīvu tiesas pieejamību personām ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem, tostarp nodrošinot procesuālus un vecumam atbilstošus pielāgojumus, lai atvieglotu viņu kā tiesu un netiesu procesa dalībnieku, tostarp kā liecinieku, lomu visās tiesvedības stadijās, tostarp izmeklēšanas un citās pirmstiesas stadijās.</p> <p>2. Lai sekmētu efektīvu tiesas pieejamību personām ar invaliditāti, dalībvalstis veicina atbilstošu apmācību darbiniekiem, kas strādā tiesu administrācijas jomā, tostarp policijas un cietumu personālam.</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.</p>

Secinājums: Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos. Īpaši būtisks jautājums Latvijas situācijā ir tiesu personāla, kā arī policijas personāla apmācības saskarsme ar personām, kurām ir dažāda veida funkcionāli traucējumi.

<p>14. pants. Personas brīvība un neaizskaramība</p> <p>1. Dalībvalstis nodrošina, ka personas ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem:</p> <p>a) izmanto tiesības uz personas brīvību un neaizskaramību;</p> <p>b) nezaudē savu brīvību nelikumības vai patvaļas dēļ un ka jebkura brīvības atņemšana notiek saskaņā ar likumu, un ka invaliditāte nekādā gadījumā nav pamats brīvības atņemšanai.</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.</p>

<p>2. Dalībvalstis nodrošina, ka tad, ja personām ar invaliditāti saskaņā ar kādu procedūru tiek atņemta brīvība, tām vienlīdzīgi ar citiem ir tiesības uz garantijām, ko paredz starptautiskās humānās tiesības, un pret tām izturas saskaņā ar šīs konvencijas mērķiem un principiem, tostarp nodrošina saprātīgus pielāgojumus.</p>	
--	--

Secinājums: Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.

<p>15. pants. Tiesības netikt pakļautam spīdzināšanai vai nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās un sodīšanas veidiem</p> <p>1. Neviens nedrīkst būt pakļauts spīdzināšanai vai nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās vai sodīšanas veidiem. Jo īpaši, nevienu cilvēku bez viņa vai viņas brīvi sniegtas atļaujas nedrīkst pakļaut medicīniskiem vai zinātniskiem eksperimentiem.</p> <p>2. Dalībvalstis veic visus efektīvos normatīvos, administratīvos, tiesas vai citus pasākumus, lai vienlīdzīgi ar citiem nepieļautu personu ar invaliditāti pakļaušanu spīdzināšanai vai nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās vai sodīšanas veidiem.</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p>
	<p>Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p>
<p>Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.</p>	

Secinājums: Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.

<p>16. pants. Tiesības netikt pakļautam ekspluatācijai, vardarbībai un ļaunprātīgai izmantošanai</p> <p>1. Dalībvalstis veic visus atbilstošos normatīvos, administratīvos, sociālos, izglītojošos un citus pasākumus, lai personas ar invaliditāti gan mājās, gan ārpus tām aizsargātu no visu veidu ekspluatācijas, vardarbības un ļaunprātīgas izmantošanas, tostarp</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p>
	<p>Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p>
<p>Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.</p>	

<p>dzimuma dēļ.</p> <p>2. Dalībvalstis veic visus atbilstošos pasākumus, lai novērstu visu veidu ekspluatāciju, vardarbību un ļaunprātīgu izmantošanu, cita starpā nodrošinot personām ar invaliditāti, viņu ģimenēm un aprūpētājiem atbilstošu palīdzību un atbalstu, ņemot vērā dzimumu un vecumu, tostarp sniedzot informāciju un apmācību par to, kā izvairīties no ekspluatācijas, vardarbības un ļaunprātīgas izmantošanas gadījumiem, tos pazīt un par tiem ziņot. Dalībvalstis nodrošina, ka aizsardzības pasākumos ņem vērā personu ar invaliditāti vecumu, dzimumu un invaliditāti.</p> <p>3. Lai novērstu visu veidu ekspluatācijas, vardarbības un ļaunprātīgas izmantošanas gadījumus, dalībvalstis nodrošina, ka visus personām ar invaliditāti paredzētos atvieglojumus un programmas efektīvi kontrolē neatkarīgas iestādes. (pants citēts daļēji)</p>	
--	--

Secinājums: Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.

<p>17. pants. Personas integritātes aizsardzība</p> <p>Ikvienai personai ar invaliditāti ir tiesības uz tās fiziskās un garīgās integritātes ievērošanu vienlīdzīgi ar citiem.</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p>
	<p>„Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam” uzsverot nepieciešamu pasākumu veikšanu, atbilstoši ANO Konvencijai, lai personas ar funkcionāliem traucējumiem varētu dzīvot neatkarīgi un pilnvērtīgi, pastarpināti atzīst personas integritātes ievērošanu, kaut arī tieši personas integritātes aizsardzība netiek minēta.</p> <p>Nevienā citā no nacionālajiem plānošanas dokumentiem personas ar invaliditāti fiziskās un garīgās integritātes aizsardzības jautājums nav iekļauts.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p>
<p>Nevienā no reģionālā līmeņa plānošanas dokumentiem personas ar invaliditāti fiziskās un garīgās integritātes aizsardzības jautājums nav iekļauts.</p>	

Secinājums: tikai ilgtermiņa plānošanas dokumentā uzsverot nepieciešamību nodrošināt personas ar invaliditāti iespējas dzīvot neatkarīgi un pilnvērtīgi, varam uzskatīt, ka ir ietverts arī personas fiziskās un garīgās integritātes aizsardzības jautājums. Ne vidēja termiņa, ne īstermiņa plānošanas dokumentos šis jautājums netiek skarts un arī reģionālie plānošanas dokumenti personas integritātes nodrošināšanas jautājumam nepievērš uzmanību.

<p>18. pants. Pārvietošanās un pilsonības brīvība</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p>
<p>1. Dalībvalstis atzīst personu ar invaliditāti tiesības uz pārvietošanās brīvību, brīvu dzīvesvietas un pilsonības izvēli vienlīdzīgi ar citiem, tostarp nodrošinot, ka:</p>	<p>Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.</p>
<p>a) personām ar invaliditāti ir tiesības iegūt un mainīt pilsonību un to pilsonība netiek atņemta patvaļīgi vai invaliditātes dēļ;</p>	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p>
<p>b) invaliditātes dēļ personām ar invaliditāti netiek atņemta to spēja iegūt, paturēt un izmantot savus pilsonības dokumentus vai citus identifikācijas dokumentus vai izmantot attiecīgās procedūras, piemēram, imigrācijas procedūras, kas varētu būt nepieciešamas, lai atvieglotu tiesību uz pārvietošanās brīvību īstenošanu;</p> <p>c) personas ar invaliditāti var brīvi izbraukt no jebkuras, tostarp savas, valsts;</p> <p>d) personām ar invaliditāti patvaļīgi vai invaliditātes dēļ netiek atņemtas tiesības ierasties savā valstī.</p>	<p>Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.</p>
<p>2. Bērni ar invaliditāti tiek reģistrēti uzreiz pēc dzimšanas, un viņiem pēc dzimšanas ir tiesības uz vārdu, tiesības saņemt pilsonību un, ciktāl iespējams, tiesības zināt savus vecākus un saņemt viņu rūpes.</p>	

Secinājums: Šai pantā ietvertais jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.

<p>19. pants. Patstāvīgs dzīvesveids un iekļaušana sabiedrībā</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p>
<p>Šis konvencijas dalībvalstis atzīst, ka visām personām ar invaliditāti ir vienlīdzīgas tiesības dzīvot</p>	<p>„Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam” uzsverot nepieciešamu pasākumu veikšanu, atbilstoši ANO Konvencijai, lai personas ar funkcionāliem traucējumiem</p>

<p>sabiedrībā ar tādu pašu izvēles brīvību kā citiem cilvēkiem, un veic efektīvus un atbilstošus pasākumus, lai atvieglotu personām ar invaliditāti šo tiesību izmantošanu un pilnīgu iekļaušanos un līdzdalību sabiedrības dzīvē, tostarp nodrošinot, ka:</p> <p>a) personām ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem ir iespējas izvēlēties dzīvesvietu un to, kur un ar ko tās dzīvo, un ka tām neliek dzīvot kādos noteiktos apstākļos;</p> <p>b) personām ar invaliditāti ir pieejami dažādi mājās un dzīvesvietā sniegtie pakalpojumi un citi sociālā atbalsta pasākumi, tostarp personīgā palīdzība, kas nepieciešama, lai dzīvotu un iekļautos sabiedrībā un lai nepieļautu izolēšanu vai nošķiršanu no sabiedrības;</p> <p>c) plašai sabiedrībai paredzētie sociālie pakalpojumi un objekti ir vienlīdz pieejami arī personām ar invaliditāti un atbilst to vajadzībām.</p>	<p>varētu dzīvot neatkarīgi un pilnvērtīgi, atzīst personu ar invaliditāti tiesības dzīvot sabiedrībā ar tādu pašu izvēles brīvību kā citi sabiedrības locekļi.</p> <p>NAP definē dzīves kvalitāti, atzīstot, ka viens no tās raksturlielumiem ir pieejamo sociālo pakalpojumu klāsts un kvalitāte. Ir uzsvērts, ka lai nodrošinātu sniegto pakalpojumu kvalitāti, paplašinātu pakalpojumu klāstu un pietuvinātu tos personas dzīvesvietai, nepieciešams sakārtot un modernizēt sociālo pakalpojumu sniegšanas sistēmas infrastruktūru un nodrošināt pašvaldību institūcijām atbalstu <i>alternatīvās aprūpes pakalpojumu attīstīšanai</i>.</p> <p>„Rīcības plānā invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005-2015 gadam” ir paredzēts noteikt atbalsta pasākumus personām ar invaliditāti, kurām ir ļoti smagi funkcionālie traucējumi, asistenta pakalpojuma nodrošināšanai.</p> <p>„Ziņojums par nacionālo sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas stratēģiju 2008.-2010.gadam.” uzsver, ka lai nodrošinātu sniegto sociālās aprūpes pakalpojumu kvalitāti, paplašinātu pakalpojumu klāstu un pietuvinātu tos personas dzīvesvietai, nepieciešams sakārtot un modernizēt sociālās aprūpes pakalpojumu sniegšanas sistēmas infrastruktūru un nodrošināt sociālās aprūpes institūcijām alternatīvu sociālās aprūpes pakalpojumu attīstību pašvaldībās, kā arī atbalstīt pašvaldībās šādu pakalpojumu izveidē.</p> <p>„Programmā sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstībai personām ar garīga rakstura traucējumiem 2009 – 2013 gadam” kaut arī tiek akcentēta alternatīvo pakalpojumu attīstības nepieciešamība, tomēr reāli pasākumi pakalpojumu attīstības netiek plānoti un galvenā uzmanība tiek vērsta uz institucionālo pakalpojumu attīstību. Līdz ar to šis plānošanas dokuments nonāk pretrunās ar citiem valsts plānošanas dokumentiem un ir pretrunā ar ANO Konvencijas 19.pantu.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Izstrādāti reģionālo sociālo pakalpojumu attīstības programmu mērķis ir veicināt sociālās atstumtības riska grupu (tai skaitā personu ar invaliditāti) sociālo iekļaušanu un nodarbinātību, attīstot vietējās pašvaldībās balstītus pakalpojumus. Tomēr pēc izstrādātajām programmām ir redzams, ka plānots attīstīt tikai atsevišķus pakalpojumus, kas nenodrošinās cilvēku izvēles iespējas, patstāvīgu dzīvesveidu un iekļaušanos sabiedrībā. Izstrādātajos plānos nav vērojama pakalpojumu pēctecība, nodrošinājuma nepārtrauktība, atbilstība personu ar invaliditāti vajadzībām, kā arī vērojams izteikts fragmentārisms.</p>

Secinājums: Nacionālā līmeņa plānošanas dokumenti ietver personu ar invaliditāti patstāvīgu dzīvesveidu un iekļaušanos sabiedrībā, izņemot „Programmu sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstībai personām ar garīga rakstura traucējumiem 2009 – 2013 gadam”, kas būtībā nonāk pretrunā ar citiem plānošanas dokumentiem un ANO Konvenciju. Savukārt reģionālā līmeņa plānošana dokumenti paredz tikai atsevišķu pakalpojumu attīstību, kurus potenciāli varētu saņemt neliels personu ar invaliditāti skaits. Tas nespēs nodrošināt tādu pašu izvēles brīvību kā citiem cilvēkiem, iespēju iekļauties sabiedrībā un netikt nošķirti no sabiedrības atbalsta trūkuma dēļ.

<p>20. pants. Individuālā pārvietošanās</p> <p>Dalībvalstis veic efektīvus pasākumus, lai personām ar invaliditāti nodrošinātu individuālo pārvietošanos ar pēc iespējas lielāku personīgo patstāvību, tostarp:</p> <p>a) atvieglot personu ar invaliditāti individuālo pārvietošanos viņu izvēlētajā veidā un laikā un par pieejamu cenu;</p> <p>b) atvieglot personām ar invaliditāti kvalitatīvu pārvietošanās palīgīdzekļu, ierīču, atbalsta tehnoloģiju un palīgu un starpnieku pakalpojumu pieejamību, tostarp nodrošinot tos par pieejamu cenu;</p> <p>c) nodrošinot personām ar invaliditāti un speciālistiem, kuri strādā ar personām ar invaliditāti, pārvietošanās iemaņu apmācību;</p> <p>d) mudinot uzņēmumus, kas ražo pārvietošanās palīgīdzekļus, ierīces un atbalsta tehnoloģijas, ņemt vērā visus personu ar invaliditāti pārvietošanās aspektus.</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>„Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam” vērš uzmanību uz vides pieejamību traucējošo šķēršļu novēršanas nepieciešamību, tai skatā nodrošinot transporta pieejamību, kas ir vērts uz individuālās pārvietošanās veicināšanu. Pārvietošanās palīgīdzekļu nodrošināšanas jautājums nav skats.</p> <p>NAP neaplūko jautājumu attiecībā uz personu ar invaliditāti individuālās pārvietošanās iespējām.</p> <p>„Rīcības plāns invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005-2015 gadam” paredz palielināt tehnisko palīgīdzekļu apjomu, veidus un uzlabot to kvalitāti.</p> <p>„Ziņojums par nacionālo sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas stratēģiju 2008.-2010.gadam.” uzsver sabiedriskā transporta pieejamības nodrošinājumu, stratēģijā plānots 5% no dzelzceļa stacijām nodrošināt vides pieejamību.</p> <p>„Programmā sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstībai personām ar garīga rakstura traucējumiem 2009 – 2013 gadam” netiek vērsta uzmanība uz personu ar invaliditāti nodrošināšanu ar tehniskajiem palīgīdzekļiem ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās. Palīgīdzekļu pieejamība netiek minēta arī programmas sadaļā, kas attiecas uz alternatīvo pakalpojumu attīstību.</p> <p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Reģionālajos plānošanas dokumentos ir ietverti palīgīdzekļu nodrošinājuma jautājumi, tomēr, ņemot vērā, ka Latvijā palīgīdzekļu nodrošināšana ir deleģēta valsts funkcija, reģionālajā līmenī pasākumi, lai uzlabotu cilvēku nodrošinājumu ar palīgīdzekļiem netiek plānoti.</p>
--	---

Secinājums: Individuālā pārvietošanās kā komplekss jautājums, kurš ietver gan transporta pieejamības nodrošinājumu, tostarp cenas pieejamību, tehnisko palīgīdzekļu pieejamību atbilstoši personas individuālās vajadzībām, kā arī personāla, kas ikdienā strādā ar cilvēkiem,

kuriem ir pārvietošanās grūtības, apmācību, nav ietverts nevienā no nacionālā līmeņa plānošanas dokumentiem. Atsevišķi aspekti ir ietverti dažos no dokumentiem, bet to fragmentācija norāda uz kompleksas pieejas trūkumu. Individuālās pārvietošanās aspekti ir iekļauti „Rīcības plāns invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005-2015 gadam”, kas paredz palielināt tehnisko palīgīdzekļu apjomu, veidus un uzlabot to kvalitāti. „Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam” vērš uzmanību uz vides pieejamību traucējošo šķēršļu novēršanas nepieciešamību, tai skatā nodrošinot transporta pieejamību. Personāla apmācību jautājumi netiek skarti nevienā no plānošanas dokumentiem.

<p>21. pants. Vārda un uzskatu brīvība un pieeja informācijai Dalībvalstis veic visus atbilstošos pasākumus, lai nodrošinātu, ka personas ar invaliditāti var īstenot tiesības uz vārda un uzskatu brīvību, tostarp brīvību meklēt, saņemt un izplatīt informāciju un idejas vienlīdzīgi ar citiem un visos komunikācijas veidos pēc savas izvēles, kā definēts šīs konvencijas 2. pantā, tostarp:</p> <p>a) informāciju, kas paredzēta plašai sabiedrībai, savlaicīgi un bez papildu maksas sniedzot personām ar invaliditāti pieejamos formātos un ar tehnoloģijām, kas atbilst dažādiem invaliditātes veidiem;</p> <p>b) pieņemot un atvieglojot to, ka oficiālos pasākumos personas ar invaliditāti pēc savas izvēles izmanto zīmju valodu, Braila rakstu, pastiprinošos un alternatīvos komunikācijas veidus un citus pieejamos komunikācijas līdzekļus, veidus un formātus; (pants citēts daļēji)</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>„Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam” atzīst, ka lielākā daļa ekonomisko un sociālo procesu šobrīd un arī turpmāk būs atkarīgi no iespējām saņemt informāciju, strādāt un apmainīties ar to. Tādēļ jānodrošina tāds informācijas pārraides tīklu pārklājums, kas rada stabilu un nepārtrauktu piekļuvi internetam un citām informācijas sistēmām visā valsts teritorijā. Tomēr netiek uzsvērta informācijas sniegšana personām ar invaliditāti pieejamos formātos.</p> <p>NAP akcentē plašas pieejamības informācijai sekmēšanu vispārīgākā formā, t.i. personas ar invaliditāti netiek minētas. Uzdevumos ir iekļauts rīcības virziens – nodrošināt valsts un pašvaldības iestādes, tai skaitā,... sociālās,... ar nepieciešamo IKT infrastruktūru un uzlabot iestāžu darbinieku prasmes darbam ar jaunām IKT. Par klientu prasmēm un iespējām saņemt informāciju pieejamos formātos nekas nav minēts.</p> <p>„Rīcības plānā invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005-2015 gadam” jautājums nav ietverts.</p> <p>„Ziņojums par nacionālo sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas stratēģiju 2008.-2010.gadam.” jautājums nav ietverts.</p> <p>„Programmā sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstībai personām ar garīga rakstura traucējumiem 2009 – 2013 gadam” jautājums nav ietverts.</p> <p>Tehniskā nodrošinājuma jautājums (palīgtechnoloģijas cilvēkiem ar dažāda veida funkcionāliem traucējumiem) netiek skarts nevienā no plānošanas dokumentiem.</p> <p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Latgales plānošanas reģionā informatīvā vide tiek saistīta tikai ar informāciju par pakalpojumiem vai krīzes situācijām, par pieejamiem formātiem netiek domāts. Citos plānošanas reģionos informatīvās vides pieejamības jautājumi netiek aplūkoti.</p>
---	---

Secinājums: Informācijas pieejamība personām ar invaliditāti, nodrošinot pieejamus formātus un nepieciešamās tehnoloģijas nav iekļauta nevienā no plānošanas dokumentiem. Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju attīstība ir iekļauta gan Stratēģijā 2030, gan NAP, bet neņemot vērā pieejamu formātu un nepieciešamo palīgtechnoloģiju nodrošinājumu personām ar invaliditāti, iespējams nonākt pie situācijas, ka strauji attīstoties tehnoloģijām personas ar invaliditāti nokļūst informatīvajā izolētībā.

<p>22. pants. Privātās dzīves neaizskaramība</p> <p>1. Nevienu personu ar invaliditāti neatkarīgi no dzīvesvietas vai sadzīves apstākļiem nedrīkst pakļaut patvaļīgiem vai nelikumīgiem privātās dzīves, ģimenes dzīves, mājas vai korespondences, vai citu veidu komunikācijas traucējumiem, vai nelikumīgi aizskart tās godu un reputāciju. Personām ar invaliditāti ir tiesības uz likuma aizsardzību pret šādiem traucējumiem vai aizskārumiem.</p> <p>2. Dalībvalstis aizsargā informācijas konfidencialitāti par personu ar invaliditāti personību, veselības stāvokli un rehabilitāciju vienlīdzīgi ar citiem.</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>„Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam” daļēji ietver šo jautājumu, uzsverot, ka nepieciešams veikt pasākumus atbilstoši ANO Konvencijai par cilvēku ar invaliditāti tiesībām, lai personas ar funkcionāliem traucējumiem varētu dzīvot neatkarīgi un pilnvērtīgi. Tomēr privātās dzīves iespējamība un neaizskaramība netiek skaidri definēta.</p> <p>Arī NAP šo jautājumu ietver tikai pastarpināti, akcentējot alternatīvo pakalpojumu attīstības nozīmību, kam būtu jāved pie privātās dzīves iespējamības nodrošinājuma, ja pakalpojumi tiek plānoti atbilstoši personu ar invaliditāti vajadzībām.</p> <p>„Rīcības plānā invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005-2015 gadam” neietver šo jautājumu.</p> <p>„Ziņojums par nacionālo sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas stratēģiju 2008.-2010.gadam.” nav uzsvērtā privātās dzīves neaizskaramība.</p> <p>„Programmā sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstībai personām ar garīga rakstura traucējumiem 2009 – 2013 gadam” privātās dzīves neaizskaramībai netiek pievērsta nekāda uzmanība, kaut arī šis ir viens no būtiskākajiem jautājumiem sniedzot pakalpojumus cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Nevienā reģionālā plānošanas dokumentā nav ietverti personu ar invaliditāti privātās dzīves neaizskaramības jautājumi. Zemgales plānošanas reģionā sociālo pakalpojumu plānā ir paredzēta jaunas ilgstošas sociālās aprūpes institūcijas izveide personām ar deviantu uzvedību, kas īstenošanas gadījumā novedīs pie privātās dzīves ierobežojumiem šai konkrētai personu grupai.</p>

Secinājums: Personu ar invaliditāti privātās dzīves neaizskaramība ir aktuāls jautājums, kam ir maz pievērsta uzmanība. Prevalējot pamatvajadzību nodrošināšanai, personu privātās dzīves iespējamība tiek atstāts kā sekundāras nozīmes jautājums. Nevienā no plānošanas dokumentiem netiek skaidri definēta privātās dzīves neaizskaramība. Stratēģija 2030 un

NAP pastarpināti pieskaras jautājumam, bet nedefinē to nepārprotami. Līdz ar to zemāka līmeņa plānošanas dokumentos šis jautājums vispār izzūd.

<p>23. pants. Cieņa pret dzīvesvietu un ģimeni</p> <p>1. Dalībvalstis veic efektīvus un atbilstošus pasākumus, lai likvidētu diskrimināciju pret personām ar invaliditāti visos jautājumos saistībā ar laulību, ģimeni, vecāku stāvokli un attiecībām, vienlīdzīgi ar citiem, lai nodrošinātu, ka:</p> <p>a) personām ar invaliditāti, kas ir laulību vecumā, tiek atzītas tiesības stāties laulībā un dibināt ģimeni ar nākamo laulāto brīvu un pilnīgu piekrišanu;</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>NAP ir sadaļa „Atbalsts ģimenēm ar bērniem un dzimstības veicināšana”, bet ģimenes, kuras audzina bērnu ar invaliditāti šeit netiek akcentētas.</p> <p>Nevienā no plānošanas dokumentiem nav akcentētas cilvēku ar invaliditāti tiesības stāties laulība un brīvi lemt par savu bērnu skaitu.</p> <p>Plānošanas dokumentos nav uzsvērtas bērnu ar invaliditāti tiesības attiecībā uz ģimenes dzīvi, kā arī nav plānoti pasākumi situācijās, kad tuvākie ģimenes locekļi nespēj rūpēties par bērnu, lai tiktu nodrošināta alternatīvā aprūpe ģimenes vidē sabiedrībā.</p>
<p>b) tiek atzītas personu ar invaliditāti tiesības brīvi un ar atbildību lemt par savu bērnu skaitu un laika periodu starp bērnu dzimšanu un tiesības uz vecumam atbilstošas informācijas un izglītības pieejamību par reproduktīvajiem un ģimenes plānošanas jautājumiem un tām tiek pagādāti līdzekļi, kas vajadzīgi šo tiesību īstenošanai; c) personas ar invaliditāti, tostarp bērni, vienlīdzīgi ar citiem saglabā savas reproduktīvās spējas.</p> <p>2. Dalībvalstis nodrošina personu ar invaliditāti tiesības un pienākumus attiecībā uz aizbildnību, aizgādību, aizbildniecību, bērnu adopciju vai līdzīgiem institūtiem, ja šādi jēdzieni pastāv attiecīgās valsts tiesību aktos; visos gadījumos galvenais apsvērumus ir bērna vislabākās intereses. Dalībvalstis sniedz atbilstošu palīdzību personām ar invaliditāti, kas veic bērnu audzināšanas pienākumus.</p> <p>3. Dalībvalstis nodrošina, ka bērniem ar invaliditāti ir vienlīdzīgas tiesības attiecībā uz ģimenes dzīvi. Lai īstenotu šīs tiesības un nepieļautu bērnu ar invaliditāti slēpšanu, pamešanu, atstāšanu novārtā un nošķiršanu, dalībvalstis apņemas</p>	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Nevienā no reģionālajiem plānošanas dokumentiem nav vērsta uzmanība uz situāciju izskaušanu, kas varētu ierobežot cilvēku ar invaliditāti iespējas stāties laulībā.</p> <p>Plānošanas dokumenti īpaši neuzsver bērnu ar invaliditāti tiesības attiecībā uz ģimenes dzīvi, kā arī nepietiekamā apjomā tiek plānots sniegt savlaicīgu un plašu informāciju, pakalpojumus un atbalstu bērniem ar invaliditāti un viņu ģimenēm. Rīgas plānošanas reģions lielu uzsvaru liek uz aprūpes mājās bērniem ar invaliditāti attīstību, kas nenoliedzami sniegtu atbalstu vecākiem, bet vienlaikus veicinātu bērnu ar invaliditāti sociālo izolētību, mazinot saskarsmes ar vienaudžiem iespējas.</p> <p>Nevienā no reģionālajām sociālo pakalpojumu programmām nav plānoti atbalsta pasākumi personām ar garīga rakstura traucējumiem, kuras veido ģimeni un audzina bērnus.</p>

<p>sniegt savlaicīgu un plašu informāciju, pakalpojumus un atbalstu bērniem ar invaliditāti un viņu ģimenēm.</p> <p>4. Dalībvalstis nodrošina, ka bērns netiek nošķirts no vecākiem pret viņu gribu, izņemot tad, ja kompetentas iestādes, kas pakļautas tiesas kontrolei, saskaņā ar piemērojamajiem tiesību aktiem un procedūrām nosaka, ka šāda nošķiršana ir nepieciešamam bērna vislabākajām interesēm. Nekādā gadījumā bērnu nedrīkst nošķirt no vecākiem vai nu paša bērna, vai viena vai abu vecāku invaliditātes dēļ.</p> <p>5. Ja tuvākie ģimenes locekļi nespēj rūpēties par bērnu ar invaliditāti, dalībvalstis dara visu iespējamo, lai nodrošinātu alternatīvu aprūpi, ko var sniegt attālākie radnieki, bet, ja tas nav iespējams, tad ģimenes vidē sabiedrībā.</p>	
--	--

Secinājums: plānošanas dokumentos netiek akcentēta efektīvu un atbilstošu pasākumu nepieciešamība, lai likvidētu diskrimināciju pret personām ar invaliditāti visos jautājumos saistībā ar laulību, ģimeni, vecāku stāvokli un attiecībām, vienlīdzīgi ar citiem sabiedrības locekļiem. Netiek plānoti nekādi atbalsta pasākumi personām ar invaliditāti, kuras audzina bērnus. Īpaši akūts šādu pakalpojumu trūkums ir personām ar garīga rakstura traucējumiem. Šāda veida pakalpojumu trūkums noved pie situācijas, ka bērns tiek nošķirts no vecākiem vecāku invaliditātes dēļ. Ne nacionālā, ne reģionālā līmenī nav plānoti pasākumi situācijās, kad tuvākie ģimenes locekļi nespēj rūpēties par bērnu, lai tiktu nodrošināta alternatīvā aprūpe ģimenes vidē sabiedrībā.

<p>24. pants. Izglītība</p> <p>1. Dalībvalstis atzīst personu ar invaliditāti tiesības uz izglītību. Lai šīs tiesības varētu bez diskriminācijas un ar vienlīdzīgām iespējām īstenot, dalībvalstis nodrošina, ka izglītības sistēmā var iekļauties visos līmeņos un visu mūžu gūt izglītību ar mērķi:</p> <p>a) pilnībā attīstīt cilvēka potenciālu, kā arī pašcieņu un savas vērtības apzināšanos un nostiprināt cieņu</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>„Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam” Latvijas izglītības politika joprojām ir nepietiekami iekļaujoša attiecībā pret cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem. Pozitīvie piemēri ir drīzāk izņēmums, nevis sistemātiski īstenotas valsts politikas rezultāts. Bērni ar funkcionāliem traucējumiem pārsvarā tiek izglītoti no parējās vides nošķirtās internātskolās, un viņu iespējas iegūt nepieciešamas prasmes sekmīgai patstāvīgai dzīvei ir ierobežotas. 21. gadsimta izglītības sistēmas mērķis ir attīstīt cilvēkus ar funkcionāliem traucējumiem spēju</p>
--	--

<p>pret cilvēktiesībām, pamatbrīvībām un cilvēku dažādību;</p> <p>b) attīstīt personu ar invaliditāti personību, talantus un radošo garu, kā arī viņu garīgās un fiziskās spējas, pilnībā izmantojot to potenciālu;</p> <p>c) dot personām ar invaliditāti iespēju efektīvi piedalīties brīvas sabiedrības dzīvē.....</p> <p>5. Dalībvalstis nodrošina, ka personām ar invaliditāti bez diskriminācijas un vienlīdzīgi ar citiem ir iespējas saņemt vispārīgo terciāro izglītību, profesionālo izglītību, pieaugušo izglītību un mūžizglītību. Šai nolūkā dalībvalstis personām ar invaliditāti nodrošina saprātīgus pielāgojumus.(pants citēts daļēji).</p>	<p>nepārtraukti mācīties un apgūt jaunievedumus. Ir uzsvērtā mūžizglītība, bet nav īpašu izdalītas personas ar invaliditāti. Stratēģijā ir uzsvēta pirmsskolas izglītības attīstība, tomēr atkal netiek izdalīti bērni ar invaliditāti kā mērķa grupa.</p> <p>NAP uzsver, ka valsts uzdevums ir nodrošināt ikvienam cilvēkam vispārējās, pamata un vidējās izglītības, kvalitatīvas augstākās un profesionālās izglītības iespējas, kā arī piekļuvi pirmsskolas izglītībai visos Latvijas reģionos. Definētie uzdevumi; nodrošināt personām ar speciālām vajadzībām izglītības pieejamību visos tās veidos un pakāpēs; attīstīt formālās un neformālās, tai skaitā pamata prasmju un profesionālās, izglītības piedāvājumu sociālām grupām ar ierobežotām iespējām izglītības apguvē (nav tieši minēti, bet ietver cilvēkus ar funkcionāliem traucējumiem).</p> <p>„Rīcības plāns invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005-2015 gadam” paredz attīstīt jaunas profesionālās rehabilitācijas programmas personām ar invaliditāti jaunu, darba tirgū pieprasītu, profesiju apguvei, ieviest invalīdu vajadzībām atbilstošas apmācību metodes.</p> <p>„Ziņojums par nacionālo sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas stratēģiju 2008.-2010.gadam.”: veicināt iekļaujošas vispārējās un profesionālās izglītības sistēmas izveidi.</p> <p>„Programma sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstībai personām ar garīga rakstura traucējumiem 2009 – 2013 gadam” izglītības jautājumiem nepievērš uzmanību.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Rīgas plānošanas reģiona sociālo pakalpojumu attīstības programmā ir plānotas motivācijas programmas, kas būtu sasaistāmas ar mūžizglītību, bet tām nav skaidri definētas mērķa grupas, kas mazina iespējamību, ka personas ar invaliditāti varētu būt šo motivāciju programmu gala labuma saņēmēji.</p> <p>Pārējās reģionālajās pakalpojumu attīstības programmās mūžizglītība nav iekļauta. Iespējams, ka kāds no plānotajiem pakalpojumiem varētu nodrošināt arī mūžizglītības programmas, bet tas ir vairāk minējums, nevis konkrēts plāns.</p>

Secinājums: Nacionālajos plānošanas dokumentos ir ietvertas personu ar invaliditāti tiesību uz izglītību nodrošinājums. Visaptverošāk jautājumam pievēršas ilgtermiņa un vidējā termiņa plānošanas dokumenti. No nacionālā līmeņa plānošanas dokumentiem tikai „Programma sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstībai personām ar

garīga rakstura traucējumiem 2009 – 2013 gadam” izglītības jautājumiem nepievērš uzmanību. Tas būtiski ietekmē to personu, kuras atrodas ilgstošas sociālās aprūpes un rehabilitācijas iestādēs iespējas saņemt mūžizglītību – šiem cilvēkiem mūžizglītības iespējas tiek liegtas. Savukārt reģionālā līmeņa plānošanas dokumentos personu ar invaliditāti izglītības nodrošinājuma jautājumi netiek skarti.

<p>25. pants. Veselība</p> <p>Dalībvalstis atzīst, ka personām ar invaliditāti ir tiesības uz visaugstāko iespējamo veselības līmeni bez diskriminācijas invaliditātes dēļ. Dalībvalstis veic visus atbilstošos pasākumus, lai personām ar invaliditāti nodrošinātu tādu veselības pakalpojumu pieejamību, kuros ņem vērā dzimumu aspektus, tostarp veselības rehabilitācijas pieejamību. Dalībvalstis jo īpaši:</p> <p>a) nodrošina personām ar invaliditāti tāda paša daudzuma, kvalitātes un standarta bezmaksas vai pieejamu veselības aprūpi un programmas, kādas tiek nodrošinātas citiem cilvēkiem, tostarp seksuālās un reproduktīvās veselības jomā un saskaņā ar iedzīvotājiem piedāvāto valsts veselības aprūpes programmu;</p> <p>b) nodrošina tos pakalpojumus veselības aizsardzības jomā, kuri personām ar invaliditāti ir nepieciešami tieši viņu invaliditātes dēļ, tostarp agrīnu diagnostiku un, ja nepieciešams, agrīnu iejaukšanos, un pakalpojumus, kas ir paredzēti, lai pēc iespējas samazinātu un novērstu jaunas invaliditātes rašanos, tostarp bērniem un vecākiem cilvēkiem;</p> <p>c) nodrošina šos veselības aizsardzības pakalpojumus pēc iespējas tuvāk šo cilvēku dzīvesvietai, tostarp lauku rajonos; (pants citēts daļēji).</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>„Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam” šo jautājumu neietver, galvenais uzsvars uz veselības aprūpes pakalpojumiem vecāka gadagājuma cilvēkiem. NAP kā risināmo uzdevumu definē – uzlabot veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību iedzīvotājiem, bet personas ar invaliditāti netiek uzsvērtas</p> <p>„Rīcības plānā invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005-2015 gadam” plānots pilnveidot medicīniskās rehabilitācijas procesu stacionāros un ambulatorajās iestādēs.</p> <p>„Ziņojumā par nacionālo sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas stratēģiju 2008.-2010.gadam.” ir iekļauta sadaļa „Veselības aprūpe”, kurā detalizēti tiek analizēta situācija valstī. Tomēr personas ar invaliditāti ir minētas tikai informācijas veidā: „... atsevišķi atvieglojumi pacientu iemaksām attiecas arī uz I grupas invalīdiem”.</p> <p>„Programmā sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstībai personām ar garīga rakstura traucējumiem 2009 – 2013 gadam” netiek skarti veselības jautājumi.</p> <p>Nevienā no plānošanas dokumentiem nav ietverta agrīnā diagnostika un agrīnā iejaukšanās.</p> <p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Reģionālie plānošanas dokumenti personu ar invaliditāti veselības aprūpes jautājumus neskar.</p>
---	---

Secinājums: Veselības aprūpes nodrošinājuma personām ar invaliditāti jautājums nav iekļauts nevienā no nacionāla līmeņa plānošanas dokumentiem. Līdz ar to varam secināt, ka šis ļoti būtiskais jautājums ir atstāts pašplūsmā, cerot, ka personas ar invaliditāti iekļausies

vispārējā veselības aprūpes pakalpojumu saņēmēju plūsmā. Gadījumā, ja personām ar invaliditāti tomēr būtu nepieciešami papildus atbalsts pasākumi, tādi netiek plānoti un līdz ar to nav pieejami. Nevienā no plānošanas dokumentiem nav ietverta agrīnā diagnostika un agrīnā iejaukšanās, kas ierobežo iespējas saņemt vajadzībām atbilstošu medicīnisko palīdzību tikko tāda vajadzība rodas un tas turpmāk var rezultēties ar invaliditātes smaguma pakāpes padziļināšanos.

<p>26. pants. Adaptācija un rehabilitācija</p> <p>1. Dalībvalstis veic efektīvus un atbilstošus pasākumus, tostarp ar līdzinieku atbalstu, lai personas ar invaliditāti varētu panākt un saglabāt maksimālu patstāvību, pilnīgas fiziskās, garīgās, sociālās un profesionālās spējas un pilnīgu iekļaušanos un līdzdalību visās dzīves jomās. Šai nolūkā dalībvalstis organizē, nostiprina un paplašina vispusīgus adaptācijas un rehabilitācijas pakalpojumus un programmas, jo īpaši veselības aizsardzības, nodarbinātības, izglītības un sociālo pakalpojumu jomā, tā lai šie pakalpojumi un programmas:</p> <p>a) sāktos pēc iespējas agrākā posmā un to pamatā būtu indivīda vajadzību un stipro pušu starpdisciplīnu vērtējums;</p> <p>b) sekmētu līdzdalību un iekļaušanos kopienā un visos sabiedrības dzīves aspektos, būtu brīvprātīgi un pieejami personām ar invaliditāti pēc iespējas tuvāk viņu kopienai, tostarp lauku rajonos. (pants citēts daļēji).</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>„Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam” neuzsver adaptācijas un rehabilitācijas pakalpojumu un programmu īstenošanu.</p> <p>NAP neuzsver adaptācijas un rehabilitācijas pakalpojumu un programmu īstenošanu.</p> <p>„Rīcības plānā invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005-2015 gadam” plānota individuālo rehabilitācijas plānu izstrādāšana un īstenošana, kā arī tiek plānots attīstīt jaunas sociālas rehabilitācijas programmas, jaunu, darba tirgū pieprasītu profesiju apguvei. Plānots noteikt atbalsta pasākumu finansēšanu no valsts sociālās apdrošināšanas budžeta personām ar draudošu invaliditāti ārstniecības un rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanai.</p> <p>„Ziņojums par nacionālo sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas stratēģiju 2008.-2010.gadam.” neuzsver adaptācijas un rehabilitācijas pakalpojumu un programmu īstenošanu. Tiek analizēt situācija ilgtermiņa aprūpē Ilgstošas sociālās aprūpes un rehabilitācijas institūcijās, tomēr tiek aplūkots tikai aprūpes aspekts, aņejot sociālās rehabilitācijas jautājumu.</p> <p>„Programmā sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstībai personām ar garīga rakstura traucējumiem 2009 – 2013 gadam” adaptācijas un rehabilitācijas jautājumiem netiek pievērsta uzmanība. Tiek minēts, ka daudzu personu, kuras atrodas ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās, stāvoklis ir tik smags, ka sociālo rehabilitāciju nav iespējams veikt.</p> <p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Reģionu sociālo pakalpojumu attīstības programmās ir iekļauta arī sociālo rehabilitācijas pakalpojumu attīstības nepieciešamība un vismaz dažos plānošanas reģionos, piemēram, Kurzemes un Vidzemes plānošanas reģionā, ir paredzēts attīstīt sociālās rehabilitācijas pakalpojumus. Diemžēl nav skaidri definēta šo pakalpojumu mērķa grupa līdz ar to arī nav iespējams noteikt vai sociālās rehabilitācijas pakalpojumus tiek plānots attīstīt personām ar invaliditāti vai kādai citai mērķa grupai.</p>
---	--

Secinājums: Ne ilgtermiņa, ne vidēja termiņa plānošanas dokumentu nevērš uzmanību uz adaptācijas un rehabilitācijas pakalpojumu un programmu attīstības nepieciešamību. Vislielāko uzmanību rehabilitācijas jautājumiem pievērš „Rīcības plāns invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005-2015 gadam”. „Programma sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstībai personām ar garīga rakstura traucējumiem 2009 – 2013 gadam”, kurai būtu jāietver plāns sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstībai personām ar garīga rakstura traucējumiem, pievēršas tikai sociālai aprūpei. Programmā ir minēts, ka daudzu personu, kuras atrodas ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās, stāvoklis ir tik smags, ka sociālo rehabilitāciju nav iespējams veikt.

27. pants. Darbs un nodarbinātība	Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti
<p>1. Dalībvalstis atzīst personu ar invaliditāti tiesības uz darbu vienlīdzīgi ar citiem; tās ietver iespēju pelnīt iztikas līdzekļus ar darbu, kuru persona ar invaliditāti brīvi izvēlas vai kuram piekrīt darba tirgū un darba vidē, kas ir atklāta, veicina integrāciju un ir pieejama personām ar invaliditāti. Dalībvalstis nodrošina un veicina tiesību uz darbu īstenošanu, tostarp personām, kas par personām ar invaliditāti kļuvušas darbā, un veic atbilstošus pasākumus, tostarp pieņemot normatīvos aktus, lai cita starpā:</p> <p>a) aizliegtu diskrimināciju invaliditātes dēļ attiecībā uz visiem jautājumiem, kas saistīti ar nodarbinātību, ieskaitot darbā pieņemšanas, nolīgšanas un nodarbinātības nosacījumus, darba saglabāšanu, karjeras virzību un drošus un veselīgus darba apstākļus;</p> <p>b) aizsargātu personu ar invaliditāti tiesības uz taisnīgiem un labvēlīgiem darba apstākļiem vienlīdzīgi ar citiem, ieskaitot vienlīdzīgas iespējas un vienādu atlīdzību par līdzvērtīgu darbu, drošus un veselīgus darba apstākļus, tostarp aizsardzību pret uzmākšanos un sūdzību apmierināšanu;...</p> <p>j) veicinātu to, ka personas ar invaliditāti iegūst darba pieredzi atklātā darba tirgū; (pants citēts daļēji).</p>	<p>„Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam” uzsvēta nepieciešamība ieviest attālināta un nepilna darba laika shēmu izmantošanu, kā arī elastīgas nodarbinātības sistēmu uzņēmumos un organizācijās, lai veicinātu cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem iespējas iesaistīties darba tirgū. Uzsvēta nepieciešamība veidot inovatīvas darba organizācijas formas, kas vienlaikus ir droši gan darbiniekam, gan darba devējam – tas radītu iespēju darba tirgū iesaistīties arī cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem un tiekties uz pilnīgu nodarbinātību.</p> <p>Ir uzsvēta sociālo uzņēmumu izveidošanas un atbalsts sociālā biznesa attīstībai nepieciešamība, kaut arī tā netiek tieši saistīta ar cilvēkiem, kuriem ir funkcionāli traucējumi. Sociālie uzņēmumi varētu nodrošināt iespējami plašu pakalpojumu klāstu. Minēts, ka jāmazina diskriminācija darba tirgū pret cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem. NAP ir minēti sekojoši uzdevumi: sekmēt pieeju darba vietām ... cilvēkiem ar īpašām vajadzībām;</p> <p>ilgstošā bezdarba mazināšana un sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju grupu iekļaušana darba tirgū (motivācijas programmu, prakses vietu veidošanas, darba vietu pielāgošanas un citu pasākumu pilnveide); atbalstīt vietējās nodarbinātības veicināšanas iniciatīvas un nodarbinātību veicinošas partnerības attīstību, it īpaši sekmējot darba devēju iesaistīšanos sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju grupu nodarbinātības veicināšanā.</p> <p>„Rīcības plāns invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005-2015 gadam” paredz turpināt attīstīt subsidētās nodarbinātības pasākumus invalīdiem, kuriem nepieciešams īslaicīgs atbalsts viņu atgriešanai darba tirgū; ieviest valsts atbalsta programmu specializēto darbnīcu izveidošanai un funkcionēšanai, ja šajās darbnīcās strādājošo invalīdu skaits nav mazāks par 75% no kopējā nodarbināto skaita; paredzēt valsts budžeta finansējumu invalīdu atbalstītā</p>

	<p>darba programmu īstenošanai; paredzēt valsts atbalsta programmu darbā iekārtošanas institūciju izveidei, kuras reģistrēs invalīdus ar garīga rakstura traucējumiem un nosūtīs viņus veikt algotu pagaidu darbu kādas personas labā pēc tās pieprasījuma; izdarīt grozījumus normatīvajos aktos un noteikt atbildīgo institūciju par invalīdu darba vietu novērtēšanu un aprīkošanu ar tehniskajiem palīgīdzekļiem atbilstoši invalīda funkcionālo traucējumu veidam un veicamā darba raksturam.</p> <p>„Ziņojums par nacionālo sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas stratēģiju 2008.-2010.gadam.”: Sekmēt sociālās atstumtības riskam pakļauto personu nodarbinātības iespējas (indikators: iesaistīto personu skaits aktīvajā nodarbinātības pasākumā „Pasākumi noteiktām personu grupām” (t.sk., subsidētā nodarbinātība) 2008.gadā – 1012; 2009. un 2010.gadā – 400), Sniegt kompleksu atbalsta kopumu sociālās atstumtības riskam pakļautajiem bezdarbniekiem tālākai integrācijai darba tirgū (indikators: iesaistīto personu skaits aktīvajā nodarbinātības pasākumā „Kompleksie atbalsta pasākumi”- šai pasākumā iespēja nodarbinātībai ir arī cilvēkiem ar invaliditāti.</p> <p>„Programmā sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstībai personām ar garīga rakstura traucējumiem 2009 – 2013 gadam” nodarbinātības jautājumi nav ietverti.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p>
	<p>Rīgas plānošanas reģiona sociālo pakalpojumu attīstības programmā minēts, ka varētu tikt attīstītas specializētās darbnīcas, tomēr rezultatīvajos rādītājos šī pakalpojuma nav. Netiek plānoti pasākumi nodarbinātības veicināšanai. Nav plānots atbalsts nodarbinātībai atvērtā darba tirgū. Zemgales plānošanas reģionā programmā vienīgais plānotais pasākums ir 3 specializēto darbnīcu izveide. Vidzemes, Latgales plānošanas reģionos netiek plānoti nekādi nodarbinātību veicinoši pasākumi. Arī Kurzemes plānošanas reģionā vienīgais pasākums nodarbinātības veicināšanai ir vairāku specializēto darbnīcu izveide.</p>

Secinājums: Nacionālā līmeņa plānošanas dokumentos ir atspoguļoti darba un nodarbinātības jautājumi. Vienīgi „Programmā sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstībai personām ar garīga rakstura traucējumiem 2009 – 2013 gadam” nodarbinātības jautājumi nav ietverti. Savukārt reģionālajos plānošanas dokumentos vairs neatspoguļojas nacionālo plānošanas dokumentu uzstādījumi un reģionālajā līmenī tiek plānota tikai nedaudzu specializēto darbnīcu attīstība.

<p>28. pants. Pienācīgs dzīves līmenis un sociālā aizsardzība</p> <p>1. Dalībvalstis atzīst personu ar invaliditāti tiesības uz atbilstošu dzīves līmeni sev un saviem ģimenes locekļiem, tostarp uz pienācīgu pārtiku, apģērbu un mājokli un uz pastāvīgu dzīves apstākļu uzlabošanu, un veic atbilstošus pasākumus, lai nodrošinātu un veicinātu šo tiesību īstenošanu bez diskriminācijas invaliditātes dēļ.</p> <p>2. Dalībvalstis atzīst personu ar invaliditāti tiesības uz sociālo aizsardzību un uz šo tiesību izmantošanu bez diskriminācijas invaliditātes dēļ un veic atbilstošus pasākumus, lai nodrošinātu un veicinātu šo tiesību īstenošanu. (pants citēts daļēji)</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>„Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam” ir uzsvērts, ka regulāri jāveic nabadzības risku un struktūras analīze, sociālās programmas jāpiemēro specifisku nabadzības un sociālās atstumtības riska grupu vajadzībām. Kā viena no viskritiskākajām nabadzības un sociālās atstumtības riska grupām tiek atzīti cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem .</p> <p>NAP kā risināmo uzdevumu definē attīstīt valsts finansiālo atbalstu personām noteiktās sociālā riska situācijās.</p> <p>„Rīcības plānā invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005-2015 gadam” ir iekļauti dažādi pabalsti personām ar invaliditāti.</p> <p>„Ziņojums par nacionālo sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas stratēģiju 2008.-2010.gadam.” kā uzdevumus definē veicināt invalīdu dzīves līmeņa pakāpenisku uzlabošanu un invalīdu aktīvāku integrēšanos sabiedrībā. Atsevišķi tiek izdalīts uzdevums uzlabot pieaugušo invalīdu ar smagiem funkciju traucējumiem un viņu ģimeņu dzīves kvalitāti.</p> <p>„Programmā sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstībai personām ar garīga rakstura traucējumiem 2009 – 2013 gadam” šos jautājumus neskar.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p>
	<p>Reģionālie plānošanas dokumenti akcentē pamatvajadzību apmierināšanas aktualitāti</p>

Secinājums: Nacionālā līmeņa plānošanas dokumentos ir ietverti personu ar invaliditāti sociālās aizsardzības jautājumi. Reģionālie plānošanas dokumenti uzsver tikai pamatvajadzību apmierināšanu un nevērš uzmanību uz patstāvīgu dzīves apstākļu uzlabošanu un dzīves kvalitātes paaugstināšanas nepieciešamību.

<p>29. pants. Līdzdalība politiskajā un sabiedriskajā dzīvē</p> <p>Dalībvalstis garantē personām ar invaliditāti politiskās tiesības un iespējas tās izmantot vienlīdzīgi ar citiem un apņemas:</p> <p>a) nodrošināt, ka personas ar invaliditāti tieši vai ar brīvi izvēlētu pārstāvju starpniecību var efektīvi un pilnvērtīgi piedalīties politiskajā un sabiedriskajā dzīvē vienlīdzīgi ar citiem,</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>„Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam” liela uzmanība ir pievērsta sabiedrības līdzdalībai politikas veidošanā. Minēts, ka katrai mērķauditorijai ir jāizmanto piemērotākie līdzekļi tās iesaistei un jānodrošina atgriezeniskā saite. Personas ar invaliditāti nav tieši minētas.</p> <p>NAP kā risināmo uzdevumu definē „nodrošināt nevalstisko organizāciju efektīvu iesaistīšanu likumdošanas un lēmumu pieņemšanas procesos, palielinot nevalstisko organizāciju aktivitāti un līdzatbildību lēmumprojektu apspriešanas procesā”. Personu ar invaliditāti līdzdalība politiskajā un</p>
---	--

<p>tostarp tiesības un iespējas personām ar invaliditāti balsot un tikt ievēlētām,</p> <p>b) aktīvi veicināt tādas vides veidošanu, kurā personas ar invaliditāti var efektīvi un pilnvērtīgi piedalīties valsts pārvaldē bez diskriminācijas un vienlīdzīgi ar citiem, un veicināt to līdzdalību valsts pārvaldē. (pants citēts daļēji).</p>	<p>sabiedriskajā dzīvē tieši nav minēta.</p> <p>„Rīcības plānā invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005-2015 gadam” šis jautājums netiek skarts.</p> <p>„Ziņojums par nacionālo sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas stratēģiju 2008.-2010.gadam.” uzsver, ka rīcībpolitiku izstrādes un lēmumu pieņemšanas procesos plaši tiek iesaistītas nevalstiskās organizācijas un sociālie partneri. Turpinās aktīva sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām izstrādājot normatīvos aktus, tādējādi sekmējot abu pušu informētību kā arī nevalstiskā sektora līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesos. Minēts, ka Sociālās iekļaušanas politikas koordinācijas komitejā ir pārstāvji no nevalstiskām organizācijām, kuras pārstāv nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju intereses.</p> <p>„Programmā sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstībai personām ar garīga rakstura traucējumiem 2009 – 2013 gadam” šis jautājums netiek skarts.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Reģionālajos plānošanas dokumentos tiek atzīta nevalstiskā sektora nozīmīgā loma, kā arī nepietiekamā kapacitāte, kas ierobežo līdzdalības iespējas. Tomēr netiek plānoti pasākumi, lai veicinātu personu ar invaliditāti aktīvāku līdzdalību un paaugstinātu personu ar invaliditāti nevalstisko organizāciju kapacitāti.</p>

Secinājums: Nacionālā līmeņa plānošanas dokumentos ir vērsta uzmanība uz līdzdalības politiskajā un sabiedriskajā dzīvē nozīmību un nevalstiskā sektora aktīvas iesaistīšanas nepieciešamību lēmumu un likumu pieņemšanas procesos. Personu ar invaliditāti nevalstisko organizāciju līdzdalība gan tieši akcentēta ir tikai „Ziņojumā par nacionālo sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas stratēģiju 2008.-2010.gadam.”. Reģionālie plānošanas dokumenti gan atzīst pilsoniskās sabiedrība līdzdalības nozīmību, bet neparedz konkrētus pasākumus personu ar invaliditāti līdzdalības politiskā un sabiedriskā dzīvē veicināšanai.

<p>30. pants. Līdzdalība kultūras dzīvē, atpūta, brīvā laika pavadīšana un sports</p> <p>1. Dalībvalstis atzīst personu ar invaliditāti tiesības piedalīties kultūras dzīvē vienlīdzīgi ar citiem un veic atbilstošus pasākumus, lai nodrošinātu, ka personām ar invaliditāti:</p> <p>a) ir pieejami kultūras materiāli pieejamos formātos;</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>„Latvijas ilgtspējas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam” ir uzsvērts, ka cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem ir jābūt iespējai sevi realizēt visās dzīves jomās līdzvērtīgi ar citiem sabiedrības locekļiem. Tomēr brīvā laika pavadīšanas iespējas atbilstoši interesēm nav uzsvērtas. NAP akcentē, ka pilnvērtīgas dzīves neatņemama sastāvdaļa ir iespēja saņemt pakalpojumus atbilstoši dažādu sabiedrības grupu vajadzībām un interesēm. Cilvēkiem</p>
--	---

<p>b) ir pieejamas televīzijas programmas, filmas, teātris un citi kultūras pasākumi pieejamos formātos;</p> <p>c) ir pieejamas tādas kultūras pasākumu vai pakalpojumu vietas kā teātri, muzeji, kinoteātri, bibliotēkas un tūrisma pakalpojumi, un pēc iespējas lielākā mērā ir pieejami valsts nozīmes kultūras pieminekļi un objekti.</p> <p>2. Dalībvalstis veic atbilstošus pasākumus, lai personas ar invaliditāti varētu attīstīt un izmantot savu radošo, māksliniecisko un intelektuālo potenciālu ne tikai savā labā, bet arī sabiedrības bagātināšanai.</p> <p>3. Dalībvalstis saskaņā ar starptautiskajām tiesībām veic visus atbilstošos pasākumus, lai nodrošinātu, ka tiesību akti, kas aizsargā intelektuālā īpašuma tiesības, neveido nepamatotu vai diskriminējošu barjeru kultūras materiālu pieejamībai personām ar invaliditāti.</p> <p>4. Personām ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem ir tiesības uz savas īpašās kultūras un valodas identitātes, tostarp zīmju valodas un nedzirdīgo kultūras, atzīšanu un atbalstu.</p> <p>5. Lai personas ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem varētu piedalīties atpūtas, brīvā laika un sporta pasākumos, dalībvalstis veic atbilstošus pasākumus:</p> <p>a) lai sekmētu un veicinātu personu ar invaliditāti pēc iespējas lielāku līdzdalību vispārēja profila sporta pasākumos visos līmeņos;</p> <p>b) lai nodrošinātu, ka personām ar invaliditāti ir iespējas organizēt un attīstīt personām ar invaliditāti paredzētus sporta un atpūtas pasākumus un tajos piedalīties, un šai nolūkā veicina, lai vienlīdzīgi ar citiem</p>	<p>vajadzīgi ... atpūtas (kultūras) un izklaides (sporta) pakalpojumi... Personas ar invaliditāti nav īpaši uzsvērtas. „Rīcības plānā invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005-2015 gadam” šie jautājumi netiek aplūkoti. „Ziņojums par nacionālo sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas stratēģiju 2008.-2010.gadam.” min brīvā laika pavadīšanas iespēju veicināšanas nepieciešamību, bet uzstādījums netiek konkretizēts. „Programmā sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstībai personām ar garīga rakstura traucējumiem 2009 – 2013 gadam” personu ar invaliditāti līdzdalība kultūras dzīvē, atpūta un brīvā laika pavadīšana nav aplūkota. Nevienā no plānošanas dokumentiem nav uzsvērta kultūras pasākumu pieejamība personām ar invaliditāti, kā arī vērsta uzmanība uz kultūras materiālu pieejamībai formātiem. Nevienā no plānošanas dokumentiem nav minēta bērnu ar invaliditāti vienlīdzīga pieeja līdzdalībai spēļu, atpūtas, brīvā laika un sporta pasākumos.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p> <p>Plānošanas dokumenti īpaši neakcentē kultūras dzīves pieejamības jautājumus, atpūtu un brīvā laika pavadīšanu. Latgales un Kurzemes plānošanas reģioni ir minējuši iespēju ieviest asistenta pakalpojumu, kas varētu uzlabot to personu ar invaliditāti situāciju kultūras, atpūtas un brīvā laika pavadīšanas pasākumu pieejamībā, kuri saņems asistenta pakalpojumu. Netiek plānoti atbalsta pasākumi, lai personas ar invaliditāti varētu vienlīdzīgi ar citiem piedalīties sporta pasākumos.</p>

<p>tiktu sniegta atbilstoša apmācība, sagatavošana un līdzekļi;</p> <p>c) lai nodrošinātu, ka personām ar invaliditāti ir pieejami sporta, atpūtas un tūrisma objekti;</p> <p>d) lai nodrošinātu, ka bērniem ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem bērniem ir pieejama līdzdalība spēļu, atpūtas, brīvā laika un sporta pasākumos, tostarp pasākumos skolas sistēmas ietvaros;</p> <p>e) lai nodrošinātu, ka personām ar invaliditāti ir pieejami to personu pakalpojumi, kuras ir iesaistītas brīvā laika, tūrisma, atpūtas un sporta pasākumu organizēšanā.</p>	
---	--

Secinājums: tikai daži no nacionālā līmeņa plānošanas dokumentiem uzver, ka personām ar invaliditāti ir jābūt līdzvērtīgai iespējai sevi realizēt visās dzīves jomās, tomēr uzstādījumi ir nekonkrēti un drīzāk pastarpināti. Bērnu ar invaliditāti vienlīdzīgas iespējas līdzdalībai rotaļu, brīvā laika un atpūtas pasākumos vispār netiek skartas. Savukārt reģionālajos plānošanas dokumentos šiem jautājumiem vairs tieša uzmanība netiek pievērsta un netiek plānoti tieši pasākumi, lai nodrošinātu personu ar invaliditāti vienlīdzīgas iespējas līdzdalībai kultūras, atpūtas un brīvā laika pasākumos.

<p>31. pants. Statistika un datu vākšana</p> <p>1. Dalībvalstis apņemas vākt atbilstošu informāciju, tostarp statistikas un pētījumu datus, lai tās varētu izstrādāt un īstenot stratēģijas šīs konvencijas īstenošanai. Šīs informācijas vākšanas un glabāšanas procesā ir: a) jāievēro juridiski noteiktās garantijas, tostarp tiesību aktus par datu aizsardzību, lai nodrošinātu konfidencialitāti un personu ar invaliditāti privātās dzīves neaizskaramību;</p> <p>b) jāievēro starptautiski atzītās normas attiecībā uz cilvēktiesību, pamatbrīvību un ētikas principu aizsardzību statistikas datu vākšanā un izmantošanā.</p> <p>2. Saskaņā ar šo pantu savāktu informāciju atbilstoši dezagregē un izmanto, lai palīdzētu īstenot šajā</p>	<p>Nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p>
	<p>Statistikas un datu vākšanai, lai varētu izstrādāt un īstenot stratēģijas Konvencijas ieviešanai, nevienā no plānošanas dokumentiem netiek pievērsta uzmanība.</p>
	<p>Reģionāla līmeņa plānošanas dokumenti</p>
<p>Jautājums nav iekļauts reģionālā līmeņa plānošanas dokumentos.</p>	

<p>konvencijā noteiktās dalībvalstu saistības un identificētu un likvidētu barjeras, ar kurām sastopas personas ar invaliditāti, īstenojot savas tiesības.</p> <p>3. Dalībvalstis uzņemas atbildību par šo statistikas datu izplatīšanu un nodrošina to pieejamību personām ar invaliditāti un citiem.</p>	
--	--

Secinājums: Jautājums nav iekļauts plānošanas dokumentos.